

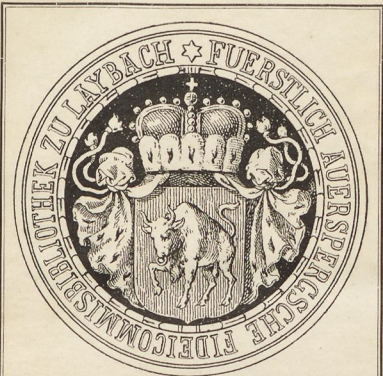
6

F. 6. 13

2464

De
Medicina

Pauli de Sobart Disputatio medica
De natura et usu acicularum

V. J. 2₉

2454
ΣΥΝ ΤΩ ΘΕΩ!
DISPUTATIO MEDICA,
DE
NATURA ET USU ACIDULARUM,
QUAM
DIVINA FAVENTE CLEMENTIA.

DECRETO,
AUTHORITATE ET
SENSU PRÆNOBILIIUM,
STRENUORUM, MAGNIFICORUM, EXCEL-
lentissimorum, & Clarissimorum Virorum, Magnifici D.
Reſtoris, Spectabilis Inſlytæ Facultatis Mediçæ D. Decani, DD. Sc-
niorum ac Profeſſorum, Sacræ Cæſareæ Regiæq; Majeſtatis Conſilia-
riorum: adeoq; totius Ampliſſimi Medicorum Collegij, in Anti-
quiſſimo ac Celeb. Uiverſitatis Vienneniſis Archi-Athenæo.

PRÆSIDE
PRÆNOBILI, MAGNIFICO AC EXCELLENTISSIMO,
D. PAULO DE SORBAIT,
Philof: & Medicinæ Doctore, ejuſdemq; Institu-
tionum & Theoriæ Profeſſore primario; nec non Sacraſſimæ
Imperatricis ELEONORÆ Perſonæ Medico.

*Propriam in eadem Inſlyta Facultate laurea obtinenda
publicæ ventilationi ſubiicit,*

JOANNES BAPTISTA VERBEZIUS,
Carniolus Labaceniſis, Medicinæ Candidatus.

*Diſputabuntur die 12. Menſis Septembris, horis anteme-
ridianiſ conſuetis, in Auditorio DD. Medicorum.*

Viennæ Aultriæ, Typis Matthæi Coſmerovij, S. C. M. Typogr. 1661.

C E L S I S S I M I S,
AC ILLUSTRISSIMIS,
P R I N C I P I B U S,
I L L U S T R I S S I M I S,
AC R E V E R E N D I S S I M I S,
A D M O D U M R E V E R E N D I S,
P E R I L L U S T R I B U S A C G E N E R O S I S,
N O B I L I B U S A T Q V E M A G N I F I C I S,
I N C L Y T I D U C A T U S C A R N I O L I Æ
S T A T I B U S.

DOMINIS, DOMINIS PATRONIS AC MÆCENATIBUS
COLENDISSIMIS, AC GRATIOSISSIMIS.

Ro Laureâ decertaturus in Galenico Lyceo, non alios
quàm vos presides quaesivi, ILLUSTRISSE AC EX-
CELLENTISSE D. COMES AC CAPITANEE,
CELSIS: ILLUSTRIS: ac REVERENDISSIMI PROCE-
RES, Laurum querenti non potest malè ominari coronata VESTRA Aquila; nec mi-
nu. feliciter certamen aggrediar animante virtute illius, quæ Cælo concolor Cæle-
sti robore desuper firmata, non potest non esse victoriosa; nominati sunt trium-
phi VESTRI, CELSIS: ILLUSTRIS: ac REVERENDISSIMI PROCERES,
& summorum Principum salutem in fortunâ VESTRA positam, etiam tribus ab
hinc seculis testabatur FRIDERICUS Cæsar, quem ex Italiâ reducem, per me-
dios hostium phalanges, delectâ potentissimâ Cileensis Comitæ acie, incolumem ad

Laureas deduxistis. Ingemit etiamnum Ottomanica Luna faralem illam & sanguineam Eclipsim suam ad Colapim amnem, quam vel unca Aquilæ VESTRÆ genuina Proles, unicus de Celsissimâ AUERSPERGICA Domo Heros fortissimus, Armorum suorum interpositione obscuravit: Cælum ipsum ad TUAS sese pandit Victorias ANDREA Dux fortissime.

O nimum dilectè DEO! cui militat æther,
Et conjurati veniunt in prælia Divi.

Quid quod hec ipsa Casarum nutrix, Regum sedes, Gemma Austriæ, Vrbs Vienna, incolumitatem suam Aquilæ VESTRÆ in uno Joanne KAZIANER deserat, quem Authores non nisi fortem, non nisi magnanimum Antonomasticè appellant, qui temporibus CAROLI V. & FERDINANDI Fratris Urbem hanc à Solimanno obsessam strenuè defendit, & plus quam ducentis Turcarum millibus restitit fortissime. Minetur etiamnum quantum velit Byzantij porta, experietur è felicissimis cineribus plures in VOBIS revixisse Phœnices, qui Lunam non novere aliam nisi andersam, idest contritam, non aliam nisi cruore proprio rubicundam, fortè ad interneccionem delendam. Hec & similia, CELSIS: ILLUSTRIS: ac REVERENDISSIMI PROCERES, stimulos addiderunt, ut ad certamen descensus, sub alas Aquilæ VESTRÆ confugerem; nemo hæctenus Favore VESTRO protectus certavit malè: sperandum itaq; mihi bene est; & tamen peculiari VOBIS non essem obstructus jure, quorum Patria vitam mihi & sanguinem dedit, VESTRA me tamen famâ ad vos traheret, qui Principibus submitis Moderatores, Imperatoribus ac Regibus supremos Præfectos, summis Consilij directores, communi demiq; ac publico bono Patrie Patres: quos CAROLUS ARCHIDUX sincerus suos, FERDINADUS II. fideles, FERDINANDUS III. promptos, communi Patrie bono studentes, LEOPOLDUS actu Gubernans Augustissimus Casar, cum totâ suâ Aulâ humanos, vereq; Austriacos, ac in obsequijs Principis sui liberales appellant. Agite itaq; CELSIS: ILLUSTRIS: ac REVERENDISSIMI PROCERES, meq; studia & labores meos VOBIS consecrantem inter minimos Alumnos VESTROS numerate. Haustam aque Medicata propino, nolite dedignari Cyri magni Regis Emulatores, cui Aqua Euphratis à vili homuncione oblata fuit gratissima. Valete cum Capite VESTRO CELSIS: ILLUSTRIS: ac REVERENDISSIMI PROCERES, in cujus obsequia univèrsam nostrum studium PROFICIAT.

CELSIS: ILLUSTRIS: atq; REVERENDISSI-
MARUM, DOMINATIONUM VESTRARUM

Æternum submississimus Client

Joannes Baptista Verbezius.

PROOEMIUM.

Rovida hominum Mater, Terra, sicut plurima ad speciei conservationem è benignitatis suæ gremio fecundissimo partu progenerat remedia; ita haud ignobiliora; partim ad delicias, partim ad nobiliorem usum ex intimis suis visceribus, alia multo labore effossa, alia spontaneo motu profiliencia largissimâ venâ, atque uberrimâ suppeditat manu. Non est animus, pluribus hic describere incognitum solis ortum, non nisi filijs lucis revelandum: nec deprædicare efficacissimam Lunæ in hæc sublunaria virtutem, reliquorumque terrestrium Planetarum Influxus, quorum ille cum corde, iste cum Cerebro, hic cum hepate, alius cū alio humani corporis viscere affines suas servant conjunctiones. Non absolvam hic totam omnium mineralium historiam, quibus fertilissima Terra adeò prægnans est, ut pleno semine distentus uterus foetus suos, obstetricante curiosâ hominum industriâ, in lucem excludere summis conetur viribus. Prælibabo tamen, nisi penitus exhaustero, in Acidulis plurimorum tam metallorum, quàm mineralium Virtutes.

Hæ palato meo sapiunt, iisdem ex Hippocrenes fonte scaturientibus; licet plurimorum stomachus ijs nauseare possit. Et ut sub meridiano sole limpidiores evadant. esto.

THESIS PRIMA.

Acidulæ, ab acore dictæ, tam abstrusæ sunt naturæ, ut unde oriantur, quasque secum vehant virtutes, pluribus ignotum, omnibus controversum, paucioribus pateat. Quas nos per hæcce folia degustavimus Acidulas, quamque de earum Natura & usu sententiam habeamus, rejecta peregrinæ colluviei sentina, liberè profitebimur.

I I.

Sunt ergò Acidulæ Aquæ, quæ è terræ Cavernis per varias mineralium venas decurrentes, & de virtute mineralium, præcipuè Calchanthi, quod maximè alluunt, participantes, hominum sanitatis gratia scaturiunt. Excludi autem volumus ex hoc censu Fontes, quorum aquæ ex malignarum venarum, quas transcurreunt, participatione malignam quoque earum qualitatem secum rapiant, epotæ homines sæpe agunt in furores, præcipitant in Lethargum, pariunt oblivionem, Ingenij afferunt stuporem, generant bronchocelen, imò penitus quoque è medio tollunt; uti cum Plinio, Vitruvio, & Langio, Melchior Sebizius in tract: suo de Acidulis, sect. 1. eleganter edisserit.

III.

III.

Acidulæ nostræ sunt conservativæ, & generativæ, non destructivæ sanitatis, sunt benignæ, non malignæ, saporis grati, & accepti, non nauseabundi, coloris pellucidi, instar Crystalli, quæ in vitrum fusæ bullulas emittunt margaritis non absimiles, & quæ potæ nares feriunt, ac sternutare faciunt. Hæc etiam potiora sunt signa, quibus bonitas Acidularum deprehenditur.

IV.

Observandum tamen est, non omnes Acidulas unius ejusdemque esse æstimum, sed variare, pro varietate tum causæ efficientis, materialis, loci, situs, temporis, aliarumque circumstantiarum, unde Acidulæ aliæ erunt à rebus heterogeneis magis, aliæ minus secretæ, aliæ limpidiores, aliæ crassiores, aliæ saporis acerrimi, aliæ minoris acredinis, aliæ plus Vitrioli, plus Aluminis aliæ, aliæ plus nitri, plus martis aliæ, aliæ plus cupri, plus salis communis aliæ admixtum habebunt; variant pro cujuscunque mineræ, quam transmeant, quantitate & qualitate assumpta.

V.

Non tamen instituti ratio, aut foliorum angustia concedit, omnium, cujuscunque sint conditionis, Acidularum causam materialem & ex hac saporum qualitates pervestigare; sufficit scire omnes aquas medicatas saporem suum acquirere à rebus subterraneis: qualis enim

lib. 2.
meteor.
c. 3. l.
6. de
caus.
plant. c.
3.

enim est terra, talis quoque est aqua, quæ per illam fluit,
Aristotele & Theophrasto testibus.

V I.

HUjus loci erit dicere, quibus qualitatibus Acidulæ nostræ instructæ sunt, & unde sui acoris originem fortiantur; Dicimus quo ad primum, Acidulas ratione qualitatum primarum frigidas esse, & siccas, quidquid contradicant alij, sunt frigidæ actu & potentia ob exsuperantiam, sunt verò siccæ potentia, de humiditate enim earum actuali nemo dubitat. Ratione secundarum qualitatum vim habere attenuandi, aperiendi, adstringendi, non obstante, quod diximus eas esse frigidæ qualitatis. Ratione tertiarum vim habent sudorem, menses, & urinas movendi, fabulum renum & vesicæ expellendi. Ratione quartarum, cui viscerum scilicet specificè convenient, credimus Acidulas in corpore *ευασπλάγχνω* ad omnia sese habere æqualiter, contra in *δυσπλάγχνω*.

V I I.

QUodnam autem materiale sit acoris in Acidulis principium, multi in plurimas eunt opiniones: Quidam sal commune, ratione desumptâ à spiritu salis acido; Alij sal nitri, eadem ratione moti: non nulli sulphur; plumbum & gypsum quidam acoris originem posse esse statuerunt; quos refutatos vide in Melchioris sebizij sect. 1. dissertat. 4. de Acidulis.

V I I I.

VIII.

Hicce ergo opinionibus remotis, dicimus immediatam acoris Acidularum causam esse Chalcanthum, Alumen, Venerem & Martem, quæ posteriora tam amabili vinculo invicem uniuntur, ut vix reperibilis sit minera æriferæ, quæ non simul sit Ferrifera. Utri autem horum potissima causa acoris adscribenda sit, & à priori & à posteriori facile innotescit; Chalcantho primas tribuimus partes, secundas Alumini, tertias Veneri seu Æri, & ultimas Marti, Veneris pedissequo.

IX.

Chalcanthum, seu quod idem est, Vitriolum omnium maxime Acidulis aciditatem imprimere, omnes Hydrographi unanimi ore pronunciant, nullasque reperiri Acidularum scaturigines, quæ non Vitrioli semine essent imprægnatæ; sapor Vitrioli crudi hoc declarat, notabilem præ cæteris sibi inesse acorem. Vitriolum insuper in aqua dulci resolutum ad sensum communicabit illi suam aciditatem. Quantum insit acori spiritui è Vitriolo elicito, vel Ciniffones norunt.

X.

Alumen, Venerem, & Martem etiam ad acorem Acidularum aliquid facere contendimus, non tamen esse tantæ activitatis, quantæ est Vitriolum. Sunt etiam adhuc aliæ minere Acidulis permixtæ, quæ tamen illis nullum impertiunt acorem. Omnia autem mineralia, quæ Acidulis insunt, duplicis sunt generis,

accida & acore destituta. Ab his vires quidem Acidulæ accipiunt, at non saporem acidum. Ab illis & vires & aciditatem habent: intensiorem à chalcantio: remissorem ab Alumine: adhuc debiliorem ab Ære: infirmissimam à ferro.

X I.

Hinc fit, quod Acidulæ aliæ alijs acidiores & efficaciores sint, & hoc adscribi potest vel loco, ubi mineralia generantur; vel mineræ, qua Acidulæ imbuuntur; vel viæ, quam permeant; vel aquis ipsis, quæ per subterraneos decurrunt cuniculos. Acidulæ ergò, quæ tam ab ipso loco mineralium nativo, quàm decursu per illorum canales suas proliciunt vires, efficaciores sanè sunt, quàm quæ ex alterutro solùm; & tamen harum illæ præstant, quibus ipsa mineralium matrix, quàm quibus minerarum ductus efficaciam suam impertivit.

X I I.

Sic etiam via per quam, & Aquæ ipsæ, quæ fluunt, ad majorem efficaciam facere possunt. Via siquidem longior angustior & anfractuosior, ob diuturniorem moram & majorem mineralium corporum participationem, majorem quoque Acidulis potest imprimere efficaciam, quàm si via sit brevis, ampla, & recta. Aquæ quoque ipsæ, quæ præcipientes ruunt, plus virtutis secum rapiunt, quam quæ tardè progrediuntur.

X I I I.

X I I I.

Diximus in præcedentibus, quæ sit Acidularum natura atq; principium, & quibus mineris illud debeant. Dicendum quoque aliquid arbitramur de vi illarum purgatrice, quam anniverfarius usus ad oculos ostendit. Non tamen sunt numerandæ inter purgantia Cathartica, seu electivè trahentia, quia Hipp. aph. 5. f. 4. sub Canicula, inquit, & ante Caniculam difficiles ac molestæ sunt purgationes; cum tamen hoc tempore Acidularum usus sit frequentissimus, & saluberrimus.

X I V.

EST saluberrimus Acidularum usus, quia totum corpus alterant, omnis generis humores è corpore eliminant, & varijs opitulantur ægri tudinibus. Non sunt autem remedia Catholica, ut rudis opinatur plebecula, quæ ad Acidulas tanquam ad sacram Anchoram in quovis morbo quotannis turmatim confugit, & tamen in exulceratione Pulmonum, renum, hæctica, passionibus hæmoptoicis, hydrope, asthma, angustia pectoris, tussi &c. omni spe convalescentiæ frustratur.

X V.

Progredimur ad Acidularum usum, qui duplex est; internus & externus; ille potatoribus, hic balneatoribus convenit; circa illum observandum quid ante, quid in, & quid post facere debeant, qui ijs utuntur; quibus probè perspectis atque servatis non possunt non

Acidulæ suo fine potiri. Non autem hic in spatiosissimum excurram campum omnium specialiorum, quæ in usu Acidularum considerari debent, in quem finem consulantur Authores.

X V I.

ANte Acidularum usum benè attendendum I. ut primæ viæ adhibita diligenti præparatione evacuentur, sive foris, sive intùs eas usurpare velis. II. ut venæ Mesenterij vitiosis humoribus obstructæ deobstruantur. III. ut illi humores jam ad fluxum faciles penitùs excludantur. IV. venæ sectio instituat, si corpus sit plethoricum. Hisce neglectis, Acidulas aut planè nullus, aut exiguus sequetur fructus.

X V I I.

IN ipso usu considerandæ veniunt circumstantiæ illæ ; QUANDO, QUANTUM, QUOMODO, seu QUALITER, Acidulis sit utendum. Tò QUANDO respicit tempus tùm Anni, tùm Diei. Illud est vernum, Æstivum & Autumnale. Hoc concoctione & distributione absolutâ. Tò QUANTUM. declarat Acidularum quantitatem, tàm continuam, quàm discretam. Quantitas continua determinat vel continuitatem temporis, vel potus. Illam secundùm plerorumque & veriolem opinionem finiri posse credimus, quando 2. aut 3. continuis diebus Acidulæ tales ferè exeant, quales potæ fuerunt. Hæc pro diversitate tùm sexus, tùm ætatis, tùm temperamenti variat. Masculinus sexus fœminino, Juvenilis

nilis ætas puerili aut senili; temperamentum sanguineum & cholericum majorem phlegmatico aut melancholico Acidularum quantitatem perferre potest. Certissima tamen & tutissima quantitatis mensura est *εὐφορέια* bona tolerantia.

XVIIII.

Quantitas discreta inuit I. præscriptam quantitatem Acidularum continuam non prodigo ore & unico haustu ingurgitandam, sed discretionem earum adhibendam, & in partes distribuendam esse, in plures quidem quo dosis fuerit major, in pauciores, quo minor: secundum Hipp. aph. § 1. f. 2. semel multum & repente vel vacuare, vel replere, &c. periculosum; & subjungit: quod verò paulatim fit, tutum. II. Indigitat intervallum temporis inter pocula, quod observare licet ad liberam potantium respirationem & ventriculi conditionem; ad certum enim tempus potantes adstringere, nimis servile, & forte naturæ patientis inimicum esset.

XX.

Tò **Q**uomodo multa involvit, & penè totum regimen quod tempore usus potatores observare debent; & potissimum Diætæ nomine venit, qua legitimum usum rerum sex non naturalium comprehendimus, qui in eo consistit, ne vel in excessu vel defectu peccetur; omne enim nimium naturæ inimicum. Hipp. aph. cit. Victus ad siccitatem vergat, & cæna sit parcissima. Connectimus autem huic diætæ & pharmaca ventricu-

lum corroborantia, quibus & ante, & inter, & post
pocula patiens uti potest, quæ vide apud Practicos.

X X.

USu Acidularum sic absoluto, restat dicere quid po-
tatoribus postmodum faciendum. Ubi distinctio
adhibenda inter illos, quibus Acidularum usus benè, &
quibus malè cessit. Illi quorum vires æque debilitatæ
fuerunt, rationem habeant virium reparandarum, quod
fit probè observata vivendi ratione & usu circa 6. res n. n.
non negligendo interim, quæ ad corroborationem to-
numque viscerum internorum, si qua forsitan recessit, re-
parandum facere possunt. Hi verò, quibus Acidularum
usus malè cessit, & vel propter Acidulas ipsas, vel ni-
mis licentiosè institutam diætam, vel depravatam vi-
vendi rationem, vel corporis Ineptitudinem, hæc vel
illa supervenerunt symptomata, adhibeant curam, quam
symptoma, quod supervenerat, exigit.

QUÆSTIONES.

ACidulæ an in potu, an in balneo ma-
gis profint?

Utrum Acidulæ continuandæ mu-
lieribus, superveniētibus menstruis?

Utrum Ambulatio in potu Acidu-
larum sit necessaria, an verò etiam
jacendo utiliter hauriri possint?

NOBILI ac DOCTISSIMO
DN. DEFENDENTI.

Sunt dulces acida, sunt suaves, sunt Amara,
Quas nobis præsens charta propinat aquas.
Dulcia non meruit, qui non gustavit amara.

Sepe juvat mixtos sustinuisse dies:

Dona Dij vario ponunt sudore paranda,

Nec tibi per ventos assa columba venit.

Non labor est facilis Parnassi scandere culmen;

Est iter angustum præcipitesq' Via.

Ex Hippocrenes prius acri fonte bibendum;

Tum demum fiet sua vis Apollo tibi.

Si que per oppositos poteris contendere rupes,

Ex acidâ refluet tunc tibi dulcis aqua.

A' Nox edius posuit

JOANNES JACOBUS BRANZ,
Medic: Baccalaur:

EIDEM DN. DEFENDENTI
COLLEGE PERAMANDO.

ANxius inquirens abscondita Viscera terre,
Quasitum succum prolicis inde tuum.

Du-

*Durum opus. Obscurū Cacumq̄, voraginis antrum
Minatur casum, subijciturque tibi
Firmos fige pedes; alias si laberis intus,
Et labor & sudor mutuus intus erit.
Sedulus indaga, non sunt metuenda pericla;
Ne modo flaccescat mens animusq̄ tibi.
Matricis terra gravidas rimare cavernas
Diryite nec fœtu fundus inanis erit.
Sic poteris varias acidis inducere formas,
Acusum verum dicere certus, aquis.
Egredere ex tenebris ad publica pulpita, monstra
Legitimam prolem, quam tibi terra tulit.
Dissere, quæ pariens acidi sit fontis origo,
Et quæ contineat pharmaca fontis aqua.
Sic tua posteritas seros tibi solvet honores,
Sic tua producet fata suavis acor.*

Amicæ gratitudinis loco
apposuit.

BALTHASAR PERREN.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

00000222166

13124 D

24
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

R 510883